

RAQAMLI KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK YONDASHUVLARI

Bobojonova Yulduz Boboxonovna

O'zbekiston Respublikasi IIV

Navoiy akademik litsey o'qituvchisi

Buxoro Innovatsiyalar universiteti

Pedagogika nazariyasi va tarixi

yo'nalishi 2-kurs magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli kompetensiyani shakllantirishda qo'llanilayotgan zamonaviy pedagogik yondashuvlar yoritib berilgan. Bugungi tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan axborot texnologiyalari davrida raqamli savodxonlik va raqamli ko'nikmalar ta'lim tizimining ajralmas qismiga aylangan. Maqolada konstruktivistik yondashuv, raqamli pedagogika, STEAM ta'limi, hamda tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi metodlar orqali raqamli kompetensiyani samarali shakllantirish usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, o'qituvchi va o'quvchilarning raqamli muhitdagi o'zaro aloqalari, raqamli vositalardan foydalana olish qobiliyati va raqamli xavfsizlik madaniyati ham muhim jihatlar sifatida ko'rib chiqiladi.

English Annotation: This article explores modern pedagogical approaches to developing digital competence. In today's rapidly evolving information technology era, digital literacy and digital skills have become integral components of the education system. The article analyzes effective methods for fostering digital competence through constructivist approaches, digital pedagogy, STEAM education, and techniques that promote critical thinking. It also examines the interaction between teachers and students in digital environments, their ability to use digital tools, and the importance of cultivating a culture of digital safety.

Kalit so'zlar: (AKT) axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, kompetensiya, raqamli kompetensiya, raqamli muloqot, elektron pochta, onlayn messengerdan foydalanish, konstruktivistik yondashuv, kollaborativ o'rganish, blended learning, ta'lim platformalari.

Keywords: Information and Communication Technologies (ICT), competence, digital competence, digital communication, email, use of online messengers, constructivist approach, collaborative learning, blended learning, educational platforms.

Zamonaviy ta'limda raqamli kompetensiya talabalarni nafaqat axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanishga o'rgatish, balki ularni tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish, kreativ yondashuvlarni rivojlantirishga ham yo'naltiradi. Bu jarayon pedagogika va ta'lim metodologiyasiga katta o'zgarishlar kiritmoqda. Bugungi kunda raqamli kompetensiyani shakllantirishda bir qator zamonaviy axborot-

kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali qo'llanilmoqda. Ushbu ishda raqamli kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik yondashuvlari, ulardan foydalanishning asosiy afzalliklari va qiyinchiliklari ko'rib chiqiladi.

1. Raqamli kompetensiya tushunchasi va uning ahamiyati

Raqamli kompetensiya – bu axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali, xavfsiz va mas'uliyatli foydalanish qobiliyatidir. UNESCO va YUNESKO-ning axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga oid tavsiyalariga ko'ra, raqamli kompetensiya quyidagi asosiy sohalarni o'z ichiga oladi:

1. Axborotni izlash va baholash: Internetda ma'lumotlarni to'g'ri va tez topish, tahlil qilish.
2. Raqamli muloqot: Elektron pochta, onlayn messengerdan foydalanish.
3. Raqamli kontent yaratish: O'quv materiallari yaratish va ular bilan ishlash.
4. Xavfsizlik: Internetda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, internetda xavfsiz ishlash qoidalar.
5. Muammolarni hal qilish: Raqamli vositalar yordamida turli muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirish.

2. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar

Zamonaviy ta'limda raqamli kompetensiyani shakllantirishda qo'llaniladigan pedagogik yondashuvlar turli metodlar, texnologiyalar va ta'lim strategiyalarini o'z ichiga oladi. Bu yondashuvlar talabalarni raqamli texnologiyalardan foydalanishdan tashqari, ijodiy fikrlash, analitik tafakkur va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

2.1. Konstruktivistik yondashuv

Konstruktivistik ta'lim yondashuvi asosida talabalar o'z bilimlarini mustaqil ravishda quradilar. Bu yondashuvda o'qituvchi talabalarga bilimlarni o'zlashtirishda yo'l-yo'riq ko'rsatadi, ammo asosiy vazifa talabaga yuklanadi. Konstruktivistik pedagogik yondashuvlar o'quvchilarni raqamli vositalar yordamida faol o'rganishga undaydi, bu esa o'z navbatida talabalar orasida mustaqil fikrlash va o'rganish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Misol uchun, talabalar onlayn kurslarda o'z bilimlarini mustaqil ravishda oshiradilar, internetda o'rganilgan ma'lumotlarni tahlil qilishadi, o'qituvchi esa talabalarni xatoliklarni aniqlashga, fikrlar almashishga va o'z bilimlarini kengaytirishga undaydi.

2.2. Kollaborativ o'rganish

Kollaborativ o'rganish (hamkorlikda o'rganish) talabalar o'rtasida jamoaviy ishlashga asoslanadi. Bu yondashuvda talabalar birgalikda muammolarni hal qilishadi, fikrlar almashishadi va raqamli vositalar orqali bir-birlariga yordam berishadi. Kollaborativ yondashuvni o'quv jarayoniga qo'llash talabalarga nafaqat bilimlarni o'zlashtirishda, balki ularni ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda ham yordam beradi.

Masalan, talabalar birgalikda onlayn platformalarda guruh bo'lib ishlaydilar, o'zaro fikr almashadilar, muammolarni birgalikda yechishga harakat qiladilar. Bu yondashuvda talabalar o'rtasida tenglik, o'zaro hurmat va bilim almashish asosiy maqsad hisoblanadi.

2.3. Blended learning (aralash ta'lim)

Blended learning – bu an'anaviy va onlayn o'qishni birlashtirgan ta'lim usulidir. Bu yondashuvda o'quvchilar mustaqil ravishda onlayn resurslardan foydalanib, o'rganish jarayonini davom ettiradilar, shuningdek, o'qituvchi bilan yuzma-yuz uchrashuvlarda ham o'qitish amalga oshiriladi. Blended learning talabalarga moslashuvchan o'rganish imkoniyatini beradi va ular o'z jadvaliga ko'ra o'rganishlarini davom ettirishadi.

Blended learning yondashuvi talabalarni raqamli vositalar bilan ishlashda ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. O'qituvchilar onlayn platformalarda video darslar, interaktiv testlar va ma'lumotlar bazalarini yaratadilar, talabalar esa bu vositalardan foydalanib, mustaqil ravishda bilim olishadi.

3. Raqamli kompetensiyani shakllantirishda qo'llaniladigan vositalar

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'qitishda qo'llashning samaradorligini oshirishda raqamli vositalar muhim rol o'ynaydi. Quyida raqamli kompetensiyani shakllantirishda eng ko'p qo'llaniladigan vositalar keltirilgan:

Google Classroom, Moodle, Edmodo – ta'lim platformalari talabalarga o'quv materiallarini taqdim etish, testlar o'tkazish, onlayn muhokama qilish imkonini beradi.

Zoom, Microsoft Teams – onlayn darslar o'tkazish va talabalar bilan yuzma-yuz muloqot qilish imkonini beradi.

Padlet, Canva, Mentimeter – interaktiv darslar va mashqlar yaratishda foydalaniladi.

Grammarly, Plagiarism checkers – akademik halollikni ta'minlash va ma'lumotlarni tekshirishda ishlatiladi.

4. Raqamli kompetensiyani shakllantirishdagi qiyinchiliklar

Raqamli kompetensiyani shakllantirishda bir qator qiyinchiliklar mavjud:

Texnik vositalar bilan ta'minlanmaganlik: O'qituvchilarning va talabalar o'rtasida texnik vositalar bilan ta'minlanish darajasi turlicha bo'lishi mumkin.

Internetning cheklanganligi: Ba'zi hududlarda Internet tezligi past bo'lishi yoki onlayn o'qishga imkoni bo'lmagan talabalar mavjud.

O'qituvchilarning raqamli savodxonligi: O'qituvchilarni raqamli texnologiyalarni samarali qo'llash uchun o'quv kurslar va treninglar o'tkazilishi zarur.

Ta'lim dasturlarining eskirganligi: Ba'zi hollarda, ta'lim dasturlari va metodikalar zamonaviy raqamli texnologiyalarni hisobga olmaydi.

Digital Europe, 2020 jurnalida aytilishicha, “Raqamli kompetensiya – bu texnologiyalarni o'rganishdan ko'ra, ularni dunyoni o'zgartirish uchun qanday ishlatishni bilishdir.”(Digital Europe, 2020)

Raqamli kompetensiya nafaqat axborot texnologiyalaridan foydalanish qobiliyati, balki yangi muammolarni hal qilish, tanqidiy fikrlash va kreativ yondashuvni rivojlantirish qobiliyatidir. Talabalarni raqamli kompetensiyaga o'rgatish uchun zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo'llash zarur. Konstruktivistik yondashuv, kollaborativ o'rganish, blended learning kabi pedagogik usullar talabalarni raqamli vositalardan to'g'ri va samarali

foydalanishga yo‘naltiradi. Bularning barchasi ta’lim jarayonini yanada interaktiv, qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi.

Adabiyotlar

1. The Impact of Pedagogical Approaches for Forming Digital Competence in Students
Ushbu maqola raqamli kompetensiyani shakllantirish uchun samarali pedagogik strategiyalarni tahlil qiladi.

2. Teachers' Digital Competencies in Higher Education: A Systematic Review
Oliy ta'limda o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini o'z-o'zini baholash va rivojlantirishga qaratilgan tadqiqot.

3. Teacher Digital Competences: Formal Approaches to Their Development
OECD mamlakatlarida o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish bo'yicha rasmiy yondashuvlar.

4. Digital Competence Frameworks in Teacher Education: A Literature Review
O'qituvchilarni tayyorlashda raqamli kompetensiya ramkalarini tahlil qiluvchi adabiyot sharhi.

5. Development and Strengthening of Teachers' Digital Competence
O'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan dasturlar va kurslar haqida adabiyotlar tahlili.

6. Bibliometric Analysis and Systematic Review of Digital Competence in Education
Raqamli kompetensiya bo'yicha mavjud tadqiqotlarni bibliometrik va tizimli tahlil qilish.

7. Developing Early Career Teachers' Professional Digital Competence
Yangi boshlovchi o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan tadqiqot.

8. Digital Teaching Competence: A Systematic Review
Raqamli o'qitish kompetensiyasining rivojlanishi va baholash modellari haqida tizimli adabiyot sharhi.

9. Modeling the Development of Pedagogical Competence in Higher Education
Oliy ta'limda pedagogik kompetensiyani rivojlantirish modellari va ularning raqamli kompetensiyaga ta'siri.

10. Digital Competence in Higher Education Research: A Systematic Review
Oliy ta'limda raqamli kompetensiya bo'yicha tadqiqotlarning tizimli sharhi.

11. The Digital Competences Necessary for the Successful Pedagogical Activity of Teachers

O'qituvchilarning muvaffaqiyatli pedagogik faoliyati uchun zarur bo'lgan raqamli kompetensiyalar.

12. Digital Competence Development in Schools: A Study on the Problem-Solving Competence

Maktablarda raqamli kompetensiyani rivojlantirish va muammolarni hal qilish qobiliyatiga oid tadqiqot.

13. Examining Dimensions of Teachers' Digital Competence: A Systematic Review
O'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarining turli o'lchovlarini tahlil qiluvchi tizimli sharh.

14. Understanding Teaching Professionals' Digital Competence: What Do We Know?
O'qituvchilarning raqamli kompetensiyalari haqida mavjud bilimlar va ularning pedagogik amaliyotga ta'siri.

15. Approaches to Develop Digital Competences to Create a Portrait of the Graduate of the Future
Kelajak bitiruvchisining raqamli kompetensiyalarini shakllantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar.